Aistis Žekevičius

ALGORITMINĖ VALDYSENA: IMPLIKACIJOS, PRIEŠINIMOSI STRATEGIJOS IR SANTYKIS SU BIOGALIA

Lietuvos kultūros tyrimų institutas
Saltoniškių g. 58, LT-08105 Vilnius
Tel.: (8-5) 275 5912
El. paštas aistis.zekevicius@gmail.com

Straipsnyje susieju šiuolaikines interneto technologijas ir biopolitiką, keldamas hipotezę, kad nepaisant esminių skirtumų, esama ir tam tikrų panašumų tarp algoritminės valdysenos bei biogalios. Siekdamas ją įrodyti, pirmiausia įdėmiai peržiūriu Antoinette Rouvroy ir Thomaso Bernso bei Bernardo Stieglerio algoritminės valdysenos sampratas, išskiriu stipriąsias ir silpnąsias jų puses. Straipsnyje taip pat glaustai atkreipiu dėmesį į algoritminės valdysenos pasekmes normatyvumo, individo laisvės ir autonomijos bei subjekto sampratoms, peržiūriu ir analizuojau konkrečias priešinimosi algoritminei valdysenai strategijas. Galiausiai svarstau, koks ryšys sieja algoritminę valdyseną ir biogalią, kokių pasekmių algoritminė valdysena gali turėti su biopolitikos sritimi tradiciškai siejamai gyvybei ir suabejoju biogalios sąvokos ateitimi.

RAKTAŽODŽIAI: algoritminė valdysena, biogalia, individas, populiacija.

Įvadas

Algoritminį posūkį, kurį įvykus tikina didžiųjų interneto korporacijų vykdomas nuolatinis vartotojų įpročių stebėjimas bei masiniu informacijos rinkimu paremtų algoritmų reguliuojami individualizuotos reklamos srautai, neretai nekritiškai

sveikina ne tik IT srityje dirbantys didžiųjų duomenų (*Big Data*) specialistai, bet ir puikaus naujo pasaulio galimybėmis geriau nei bet kada suprasti žmogų įtikėję akademinio pasaulio atstovai, tokie kaip Yuval Noah Harari, ar transhumanizmo paradigmai atstovaujantys mąstytojai. Ieškant atsvaros tokiam neopozityvistiniam naivumui, straipsnyje nagrinėjama Antoinette Rouvroy ir Thomaso Bernso išplėtotą algoritminės valdysenos (*gouvernementalité algorithmique*) teorija, kurios savitą interpretaciją, apmąstydamas jų idėjas, vėliau pateikė ir Bernardas Stiegleris. Nepaisant to, kad biogalios sąvoka praktiškai nefigūruoja nei Rouvroy ir Bernso, nei Stieglerio darbuose, svarbu pabrėžti, kad algoritminė valdysena kaip galios technologija, nors ir yra orientuota į individus, o ne į populiacijas, veikia iš esmės tame pačiame lauke, kaip ir biogalia, ir jau vien tai yra pakankama priežastis svarstyti, kad esama tam tikro ryšio tarp algoritminės valdysenos ir biogalios.

Siekdamas atskleisti, kaip funkcionuoja algoritminė valdysena, straipsnyje išskleidžiu skirtingų autorių algoritminės valdysenos sampratą ir pateikiu jų kritiką. Pirmajame skyriuje atsigrežiu į su algoritminės valdysenos sąvokos geneze siejamų Rouvroy ir Bernso mokslinius tyrimus, antrajame – į tam tikrus jų teorijos aspektus kritikavusio ir savitą žvilgsnį į algoritminę valdyseną pateikusio Stieglerio tekstus. Toliau nagrinėju galimus prieššinimosi šiai ištisas skaitmenines populiacijas pajungiančiai algoritminei valdysenai būdus, bandau kritiškai pažvelgti į Rouvroy ir Bernso, Stieglerio ir kitų mąstytojų siūlomas alternatyvas, papildydamas jas savo įžvalgomis, ir glaustai aptariu gyvybės padėtį algoritminėje valdysenoje. Kadangi algoritminė valdysena yra gana nauja sąvoka ir daugeliui šalies mokslininkų dar nebūtinai pažįstama¹, o algoritminės valdysenos teorija yra ganėtinai sudėtinga ir niuansuota, didelė straipsnio dalis ir yra skirta būtent pastarosios eksplikavimui bei kritikai. Svarbu pažymėti, kad nors algoritminės valdysenos sąvoką vartoja ne tik Rouvroy, Bernsas ir Stiegleris, bet ir kiti mokslininkai, pastarieji žvelgia ne iš filosofijos, o iš medicinos (Amoore et al 2017; Roberts 2019), teisės (Harkens 2018), urbanistikos (Rodrigues 2016) ar viešosios tvarkos (Sheehey 2018) mokslų perspektyvų, tad šiame straipsnyje jų tekstai aptariami vos probėgšmais. Teisybės dėlei vertėtų paminėti ir tai, kad naujus algoritmais grįstus duomenų režimus bei pastarųjų funkcionavimą palaikančius galios mechanizmus nagrinėjantys mokslininkai nėra sutarę dėl unifikOTOS terminologijos, tad dažnas jų vartoja savo sukurtus naujadarus. Pavyzdžiui, Colinas Koopmanas, nagrinėdamas politikos ir galios sąveiką algoritmais valdomoje duomenų ir informacijos sferoje, pasitelkia infopolitikos są-

¹ Kaip maloniai išimti paminėti galima nebent knygos *Algorithmic Governance: Politics and Law in the Post-Human Era* autorių Igną Kalpoką. Tiesa, Kalpokas pasirenka vartoti algoritminio valdymo, o ne algoritminės valdysenos sąvoką, bet čia jau terminologiniai niuansai, kylantys, viena vertus, todėl, kad dar nėra nusistovėjusi aiški šių terminų lietuviškoji vartosena, ir antra vertus, todėl, kad *governance* kildinama iš anglosaksiškos, o *governmentality* – iš prancūziškos tradicijos.

voką (Koopman 2020: S7), o štai Bernardas Harcourtas nagrinėja troškimais grįstos demaskuojamosios galios (*expository power*) raiškos formas (Harcourt 2015: 15–25, 35–36). Vis dėlto algoritminės valdysenos teorija labiausiai išplėtotą Rouvroy ir Bernso bei Stieglerio darbuose, todėl jiems straipsnyje ir skiriama daugiausia dėmesio. Apskritai kalbant, tyrimų, kuriuose analizuojamas glaudus biogalios ir informacinių technologijų ryšys, netrūksta, kad ir ties kokia sritimi būtų susitelkiama – mokslo ir švietimo (Hope 2016), karo (Pugliese 2016) ar biomedicinos (Sanders 2017) technologijomis. Kiti mokslininkai, nagrinėjantys jau konkretų algoritminės valdysenos ir biogalios ryšį, užsiima labiau praktiniais tyrimais, kuriuose savo kritiką nukreipia į platformų kapitalizmą (Walker, Fleming, Berti 2021) ar išmaniąsias veido atpažinimo technologijas (Smith 2020). Nepaisant to, kad tokie tyrimai taip pat yra svarbūs ir reikšmingi, juose vis dėlto paprastai stinga argumentuotų teorinių svarstymų apie algoritminės valdysenos bei biogalios sąveiką.

Gilinantį į algoritminės valdysenos teoretikų darbus, iškilo ir platesnių klausimų, kurie išeina iš pasirinktos temos rėmų, tačiau kuriuos vis tiek glaustai aptariu šiame straipsnyje. Juos galima išskaidyti į du – algoritminės valdysenos poveikio žmogui ir galimų priešintis šiam poveikiui strategijų – teminius blokus, o pagrindiniai klausimai skamba taip: Kokius epistemologinius ir ontologinius iššūkius kelia nepakankamas dėmesys algoritminei valdysenai? Kaip algoritminė valdysena modifikuoja tiesos, tikrovės, normatyvumo, subjekto, individo laisvės ir autonomijos kategorijų suvokimą? Kaip įmanu pasipriešinti kone visiškų galios bei žinojimo suklejimu grįstam algoritminiam valdymui? Kokios intervencijos galėtų transformuoti algoritminio valdymo šiandien kontroliuojamą erdvę? Tačiau vis dėlto svarbiausi straipsnyje nagrinėjami klausimai – koks ryšys tarp algoritminės valdysenos ir biogalios, ir kaip algoritminės valdysenos koncepcija gali praturtinti biogalios suvokimą.

Algoritminės valdysenos neologizmą išpopuliarino Rouvroy ir Bernsas, modifikavę ir performulavę Michelio Foucault valdysenos (*gouvernementalité*)² sąvoką. Algoritminės valdysenos terminu jie apibūdina tam tikros rūšies anormatyvinį apolitinį racionalumą, grįstą automatizuotu didžiųjų duomenų (*Big Data*) rinkimu, kaupimu ir modeliavimu, kuris savo ruožtu pasitelkiamas siekiant numatyti galimą individų elgesį ir jį modeliuoti (Rouvroy, Berns 2013: X–XI). Tuo tarpu biogalios kategorija, kurios autorystė tradiciškai priskiriama Foucault, turi daugybę skirtingų apibrėžimų. Pats Foucault šią sąvoką vartoja apibrėždamas procesus, kuriuos pasitelkus gyvybė ir gyvybiniai mechanizmai įtraukiami į atvirų skaičiavimų sritį, o pažinimo galia virsta lemiamu žmogaus gyvybės sampratą transformuojančiu veiksnium (Foucault 1990: 143). Tačiau daugelis tyrėjų jį kritikuoja dėl neapibrėžtumo, be

² Foucault teigimu, šia sąvoka apibūdinama galia, kurią vadiname „valdžia“ ir kuri įtvirtina, viena vertus, eilę valdysenos aparatų, ir kita vertus, tam tikrą žinių sistemą (Foucault 2009: 108–109).

to, algoritminės valdysenos kontekste kur kas parankesnis išsamesnis Paulo Rabinow ir Nikolaso Rose'o suformuluotas biogalios apibrėžimas. Jų siūlomas biogalios apibrėžimas savyje talpina bent tris elementus: 1) vieną ar daugiau tiesos diskursų apie gyvybinį žmonių pobūdį ir valdžios institucijų, laikomų kompetentingomis byloti tą tiesą, masyvą; 2) intervencijų į populiacijų kolektyvinį gyvenimą gyvybės ir sveikatos vardan strategijas; ir 3) subjektyvizacijos režimus, kuriems individai, taikydami savasties praktikas, pajungia save, atsižvelgdami į vyraujančius tiesos diskursus (Rabinow, Rose 2016: 299).

Rouvroy ir Bernsas: algoritminė valdysena kaip automatinėmis sistemomis grįstas socialinės tikrovės modeliavimas

Algoritminės valdysenos kategoriją įvedusių Rouvroy ir Bernso teorija yra grįsta mintimi, kad tam tikru metu įvyko lūžis, kurį žymėjo perėjimas nuo tradicinės statistika paremto valdymo prie naujomis automatinėmis sistemomis grįsto socialinės tikrovės modeliavimo. Prancūzų mokslo istorikas Alainas Desrosières'as pabrėžia, kad tradicinėje statistikoje „statistiniai duomenys nekreisdavo iš dangaus lyg koks grynasis tarsi savaime egzistuojančios „tikrovės“ atspindys“; priešingai, jie laikyti laikinu, itin trapiu eilės susitarimų dėl subjektų ekvivalentiškumo kulminacijos tašku (Desrosières 1998: 325). Taigi naujasis socialinės tikrovės modeliavimas jau nebėra susijęs su jokiais vidurkiais ar normomis, jis geba veikti nuotoliniu būdu ir realiuoju laiku, o jo tikslas bei siekinys – tiesiogiai ir imanentiškai užčiuopti socialinę tikrovę (Rouvroy, Berns 2013: III–V). Šio lūžio fiksavimas jiems leidžia daryti platesnes išvadas apie pasikeitusią tiesos sampratą bei iškelti prielaidą apie naujo skaitmeninio tiesos režimo įsigalėjimą, procesą, kuris apima su saugumu, sveikatos apsauga, valdymu ir verslu susijusių sąveikų kontekstualizavimą bei individualizavimą (Rouvroy, Berns 2013: IV–V).³ Paprasčiau tariant, Rouvroy ir Bernsas, nors patys to savo tekstuose ir neakcentuoja, kalba ne tik apie pasikeitusius vyraujančius tiesos diskursus, bet ir apie esminius pažinimo sampratos pokyčius, kai kiekybinis, surenkamų duomenų gausa grįstas pažinimas įgyja pranašumą prieš kokybinį, individo mąstymu ir refleksija grįstą pažinimą. Žvelgiant dar plačiau, tokie svarstymai galėtų pastūmėti permąstyti ir pačios filosofijos prasmę algoritminės valdysenos epochoje, tačiau tai būtų jau kito tyrimo objektas.

Algoritminėje valdysenoje po informacijos, paslaugų ir produktų pasiūlymų individualizavimo skraiste Rouvroy ir Bernsas įžvelgia hipertrofuotos privačios

³ Dera pažymėti, kad į šio skaitmeninio tiesos režimo „naujumą“ vertėtų žvelgti kritiškai; kiti mokslininkai, pavyzdžiui, Richardas Weiskopf, čia įžvelgia ne tiesos, o faktiškumo sampratos pokyčius (Weiskopf 2020: 4, 30).

sferos vykdomą viešosios erdvės kolonizaciją, kai pastarojoje vis labiau įsigali ekonominių motyvų viršenybė, bei baiminasi, kad nuo algoritminių technologijų neatsiejamoms naujos informacijos filtravimo formos gali sąlygoti įvairių informacinės imunizacijos formų sklaidą, kai skirtingos populiacijos grupės gyvena skirtinguose informaciniuose burbuluose ir palaipsniui netenka galimų sąlyčio taškų. Nerimą kelia tai, kad tokia informacinė imunizacija gali prisidėti prie nuomonių radikalėjimo ir bendrų patirčių nykimo, jau nekalbant apie tendenciją sistemingai pritraukti visą žmogaus dėmesį privačių interesų labui, užuot skatinus demokratiškais pagrindais vykstančią diskusiją ir tarnavus visuotiniams interesams (vadinamoji *dėmesio ekonomika*). Tačiau bene svarbiausia algoritminės valdysenos naujovė, lyginant su ankstesniais galios aparatais, yra dėmesio centro perkėlimas nuo pavienio individo, arba subjekto, prie sąveikų (Rouvroy, Berns 2013: IV–V). Čia privalu pažymėti, kad algoritminėje valdysenoje galimos ne tik sąveikos tarp skirtingų individų, bet ir tarp individų bei duomenų, ar net tarp duomenų ir duomenų. Analizuodami algoritminę valdyseną, Rouvroy ir Bernsas išskaido jos funkcionavimą į tris etapus: 1) masinių nefiltruotų duomenų rinkimą ir automatizuotą saugojimą, dar vadinamą duomenų sekimu (*dataveillance*); 2) duomenų analizę (*datamining*), arba automatizuotą didžiųjų duomenų apdorojimą, kuris vykdomas siekiant nustatyti subtilias sąsajas tarp šių duomenų; 3) šių tikimybinių statistinių žinių panaudojimą individų elgesio numatymui ir individų susiejimui su tam tikrais profiliais, kurie apibrėžiami remiantis duomenų analizės metu atrastomis sąsajomis (Rouvroy, Berns 2013: VI–IX). Kiekvienas šių etapų turi rimtų pasekmių tiek visai šiuolaikinės visuomenės sąrangai, tiek individo padėčiai visuomenėje, kurias ir aptariu toliau.

Pirma, kadangi visi šie duomenys yra laikomi virtualiose „duomenų saugyklose“ su praktiškai neribotomis saugojimo galimybėmis, jie bet kurią akimirką gali būti prieinami iš bet kurio interneto ryšį turinčio kompiuterio bet kurioje pasaulio vietoje. Tačiau šie duomenys yra renkami ir saugomi pagal numatytuosius nustatymus, be jokių galutinio šių duomenų panaudojimo tikslo prognozių. Šis tikslas paaiškėja tik vėliau, kai duomenys yra susiejami su kitais. Šiuos duomenis sudaro informacija, kurios ne tiek sąmoningai atsisakoma, kiek ji paliekama tarsi netyčia, tam tikrų pėdsakų pavidalu, kurie atrodo visiškai įprasti ir padiriki, ir todėl nekelia įtarimų, kad šie duomenys būtų „vogti“. Pasak Rouvroy ir Bernso, visi šie veiksniai slepia galutinį duomenų rinkimo tikslą, minimizuoja subjekto išitraukimą ir sutikimo dėl dalijimosi šia informacija poreikį, taip likviduodami bet kokią intencionalumą, t. y. sąmonės ir suvokiamo objekto neatsiejamumą, ir steigdami neapibrėžtą skaitmeninį bihevizizmą, orientuotą vėlgi nebe į žmogaus sąmonę, o vien į jo elgesio analizę. Be to, maksimalus kiekvieno tikrovės aspekto skaidymas į elementariausias būsenas, pašalinant kontekstą, kuriame jis atsirado ir funkcionuo-

ja, ir redukuojant jį į abstrakčius „duomenis“, palaiko duomenų analize besiverčiančių korporacijų pretenzijas į tobulą duomenų objektyvumą (Rouvroy, Berns 2013: VI–VII). Tačiau būtų galima eiti dar toliau nei Rouvroy ir Bernsas bei teigti, kad algoritminė valdysena ne tik kelia grėsmę tradiciškai suvokiamo subjekto integralumui ir apriboja jo galimybes priešintis algoritminę valdyseną palaikantiems bei produkuojantiems biogalios aparatams, bet ir pačią tikrovę redukuoja į algoritmų užfiksuotų duomenų visumą, automatiškai atmesdamas tas tikrovės dalis, kurių (kol kas) neįmanoma suskaitmeninti.

Antra, automatizuota duomenų analizė lemia visiškai heterogeniška, neklasifikuota ir neapdorota informacija grįstą statistinių žinių, kurias sudaro paprastos koreliacijos, produkavimą. Toks statistinių žinių produkavimas yra automatizuotas, vadinasi, čia pakanka minimalaus žmogaus įsikišimo; skirtingai nuo tradicinės statistikos, toks žinių produkavimas nėra veikiamas jokių išankstinių hipotezių, todėl išvengia bet kokio subjektyvumo. Pasak Rouvroy ir Bernso, galutinis vadinamojo mašininio mokymosi (*machine learning*) tikslas yra įgalinti duomenimis grįstą hipotezių produkavimą; jų nuomone, tai sudaro įspūdį, kad normos kyla tiesiogiai iš pačios tikrovės, nors iš tikrųjų jas formuoja tik koreliacijos, kurios neretai yra atsitiktinės (Rouvroy, Berns 2013: VII–VIII). Tai apverčia tradicinį santykį tarp hipotezės ir duomenų, kuriuos pasitelkus ji yra tikrinama, bei leidžia Rouvroy ir Bernsui iškelti mintį, kad pagrindinis algoritminės valdysenos objektas, į kurį nukreipiami pastarosios galios mechanizmai, yra sąsajos, taigi duomenys, kuriais dalijamasi, yra ir egzistuoja tik kaip sąsajos, šiais duomenimis remiantis sugeneruotos žinios yra skirtingų sąsajų sąsajos, o iš šių žinių išvesti normatyviniai veiksmai yra veiksmai su sąsajomis, arba terpėmis, kurios yra išvestos iš sąsajų sąsajų (Rouvroy, Berns 2013: XX). Autoriai nedetalizuoja, kas yra tos sąsajos ir, regis, suvokia jas pačia elementariausia prasme, kaip operaciją, kuria susiejama a ir b, tačiau akivaizdu, kad postuliuodami tokius teiginius jie prisiima kai kuriems kvantinės mechanikos teoretikams artimą ontologinę poziciją⁴, sutelkdami dėmesį anaip tol ne į materialius objektus, o į juos siejančius ryšius. Ir nors Rouvroy ir Bernsas neįžvelgia problemos normatyvinių veiksmų įžeminime nuo individo atsietoje ar jo nepaisančioje sąsajų plotmėje – su sąlyga, kad sprendimai, galintys turėti teisinių padarinių individams ar kitaip reikšmingai juos paveikti, nebus priimami remiantis vien automatizuotu duomenų apdorojimu, o politika atsisakys veikti remdamasi vien koreliacijomis, – vis dėlto tenka pripažinti, kad toks tiesioginis normatyvumo ir tikrovės suliejimas

⁴ Čia daugiausia kalbu apie tuos kvantinės mechanikos tyrėjus, kurie pabrėžia dalyvaujamąją visatos prigimtį (Wheeler 1990: 5) ir atmeta nuo stebėtojo nepriklausomų sistemų egzistavimo galimybę (Rovelli 1996: 1638), taip kvestionuodami dualinės takoskyros tarp materializmo ir idealizmo pagrįstumą.

tik stiprina individo, arba subjekto eroziją algoritminėje valdysenoje, kadangi tokia valdysena grįsta jau nebe individų, o sąsajų valdymu.

Trečia, visiškas duomenų analizės ir algoritminio profiliavimo abejingumas socialiai patiriamam klasifikavimui pagal socialinį sluoksnį, politines pažiūras, religinius įsitikinimus, etninę kilmę ar lytį, sudarydamas įspūdį, kad algoritminė valdysena atsižvelgia į kiekvienos tikrovės visumą, savyje talpina neva tobulai demokratiško normatyvumo pažadą, kuriame nesama jokių nuorodų į klases ar kitas diskriminacijos pagrindų paprastai tampančias kategorijas. Bet, kaip pastebi Bonnie Sheehey ir Richardas Weiskopf, užuot naudojęsi algoritmais taip, tarsi jie būtų neutralūs moralės požiūriu, verčiau susimąstytume apie tai, kaip jie ir toliau propaguoja esamą struktūrinę nelygybę bei prisideda prie naujų jos formų kūrimo (Sheehey 2019: 57; Weiskopf 2020: 5), o Bernhardas Riederis ragina prisiminti, kad kompiuteriai visuomet yra tam tikros politinės mašinos, ne vien neutralūs įrankiai, atsidūrę ideologijų ar politikos veikėjų rankose (Rieder 2017: 17). Ir jei ankstesni galios aparatai disciplinuodavo ir reguliuodavo populiacijas taikydami konkrečiomis socialinėmis normomis grįstus normalizacijos metodus bei steigdami specialias normų neatitinkančių individų izoliacijos institucijas, tokias kaip kalėjimai ar psichiatrijos ligoninės (Foucault 2003: 252–253; Foucault 2004: 25–26), algoritminės valdysenos tikslas yra jau ne tik ir ne tiek vidurkio neatitinkančio išskyrimas, kiek *nenuspėjamo vengimas*, kurį automatiškai lydi siekis užtikrinti, kad kiekvienas *tikrai* yra savimi (Rouvroy, Berns 2013: VIII–IX). Tačiau čia kyla pagunda į šią Rouvroy ir Bernso postuluojamą tikrumo paiešką, arba *tikroiešką* žvelgti kiek ironiškai vien todėl, kad klausimas, kiek apskritai įmanu būti savimi virtualybėje, ypač socialiniuose tinkluose, kuriuose informacija paprastai dalijamasi remiantis nors ir nerašytais, bet griežtais atrankos principais, visuomet lieka atviras.

Ketvirta, jau minėtas perėjimas nuo statistinės prie algoritminės valdysenos, neva įprasminantis subjektyvizacijos procesų retėjimą, taip pat turi tam tikrų pasekmių, kurių Rouvroy ir Bernsas išskiria bent dvi. Pirma, statistika algoritminėje valdysenoje tampa labai individualizuota – ji nebėra perteikiama remiantis statistiniu individu, o veikiau skatina susitapatinti su savo virtualiu profiliu, avataru ar antrininku, kuris skleidžiasi realiuoju laiku ir yra automatiškai priskiriamas individui pagal virtualybėje jo paliekamus skaitmeninius gyvenimo pėdsakus. Antra, algoritminėje valdysenoje iškyla tironiškos statistikos pavojus, kuri, prisidengdama kiekvieno asmens unikalumu, per šį virtualų profilį pasiekia informaciją apie kiekvieną individą ir plėtojasi taip, tarsi kiekvienas asmuo jau yra davęs numanomą sutikimą (Rouvroy, Berns 2013: X). Šio numanomo, imanentiškam normatyvumui neva duodamo sutikimo sampratos įsivyravimas kelia grėsmę subjekto reflektyvumui ir apriboja jo galimybes priešintis duomenų analizei ir profiliavimu grįsto žinių pro-

dukavimo formoms. Taip atsitinka todėl, kad algoritminė valdysena neprodukuoja subjektyvizacijos, priešingai – ji apeina reflektyvius, t. y. mąstančius, subjektus ir kiek įmanoma jų vengia, kurdama viršindividualius elgsenos modelius ar profilius, niekuomet neįtraukdama individų ir neužklaudama, nei kas jie manosi esą, nei kuo norėtų tapti. Taigi čia galima įžvelgti ir iš to sekančią tam tikrą grėsmę individų vaizduotei ir kūrybiškumui. Galiausiai siekdama sumažinti ar net panaikinti neapibrėžtumą per asignifikuojančias mašinas ir neintencionalius aparatus, algoritminė valdysena atsisako ambicijų suteikti prasmės įvykiams, taip nutoldama nuo istorinės ir genealoginės perspektyvų, bei kasasi po emancipacijos pamatais, destabilizuodama subjekto laisvę ir autonomiją (Cooper 2020: 40) bei eliminuodama kritikos, projekto ir net bendruomeniškumo sąvokas (Rouvroy, Berns 2013: X–XI, XXVIII).

Kaip matome, Rouvroy ir Bernso algoritminės valdysenos samprata apima platų epistemologinių ir ontologinių problemų lauką, kuriame sprendžiami nuo tiesos, tikrovės, normatyvumo, individo laisvės ir autonomijos kategorijų neatsiejami klausimai. Tačiau būtų klaidinga susitelkti vien į jau aptartus Rouvroy ir Bernso algoritminės valdysenos teorijos teiginius, kadangi tai leistų ją suvokti kaip pakankamai negatyvią ir vienpusišką. To daryti neleidžia ir Rouvroy bei Bernso tvirtinimas, kad abi – tiek absoliutaus individo triumfo, kurį žymi šiandienos pasaulyje stebima visuotinė paslaugų individualizacija, tiek individo integralumui nuolat keliamo pavojaus – hipotezės yra klaidingos. Pasak jų, tikrasis paslaugų individualizacijos tikslas yra ne tiek pritaikyti pasiūlymą prie spontaniškų individų troškimų, kaip dažnai skelbiama, kiek pastarųjų *troškimus pritaikyti prie pasiūlymo*, kiekvieno individo profiliui pritaikant atitinkamas pardavimo strategijas ir taip ne individualizuojant, o tik segmentuojant rinką. Be to, nepaisant nuolatinio skambinimo pavojaus varpais dėl desubjektyvizacijos grėsmės, privatumo ir asmens duomenų apsaugą reglamentuojantys įstatymai nuolat stiprina individų saugumą užtikrinančius gynybinius barjerus (Rouvroy, Berns 2013: XI–XVI). Tačiau tai dar nereiškia, kad toks algoritminės valdysenos indiferentiškumas neturi jokių ontologinių pasekmių. Priešingai, algoritminėje valdysenoje galima įžvelgti tendenciją socialinį gyvenimą laikyti neorganišku, taip užkertant kelią tradicinėms socialinio gyvenimo interpretacijoms, kuomet buvo tarsi savaime suprantama, kad jis kinta laike ir erdvėje, jį gali supurtyti ar pertraukti įvairūs nukrypimai ir pokyčiai, o jo subjektus ir esamas normas visuomet galima kvestionuoti. Be to, kadangi algoritminėje valdysenoje tikrovė įsivaizduojama kaip imanentiška galimybių sritis, kuri tarsi tik ir telaukia, kol ją „atras“ statistiniai algoritminiai procesai (Rouvroy 2013: 147), jos galios veikimo laukas yra jau nebe dabartyje, o ateityje: algoritminės valdysenos galios mechanizmai siekia teisingai numatyti galimybes, o tą lengviausia atlikti kiekvienam iš mūsų pateikimus atitinkančią galimybių sritį, į kurią mums tereikia įslysti su minimaliomis pa-

stangomis. Kadangi algoritminė valdysena remiasi tikrove, o ne subjektyviomis jos interpretacijomis, ji atrodo iš esmės nekenksminga, patikima ir visiškai objektyvi. Tačiau algoritminės valdysenos nekenksmingumas ir pasyvumas tėra tariamas, kadangi algoritminė valdysena tikrovę formuoja ne mažiau, nei ją fiksuoja (Rouvroy, Berns 2013: XVIII–XIX).

Ir nors iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad duomenų analizėje ir algoritminiam profiliavimui išvelgiamas tele-objektyvumas, arba nuotolinis objektyvumas⁵, tarsi palieka subjekto sritį ir sudaro sąlygas skleistis tam, ką Gilbert'as Simondonas vadina transindividuacijos procesu,⁶ algoritminė valdysena, priešingai, atmeta tokios transindividuacijos galimybes, individuacijos procesus leisdama tik subjektyvios monados ribose, o bet kokių normų ar hierarchijų atmetimas, šias pakeičiant imanentišku ir itin plastišku normatyvumu, nebūtinai palankus naujų gyvybės formų atsiradimui⁷. Be to, sutikimybina tikrovės sritį ir tariamai desubjektyvizuodama šią tikimybinę perspektyvą, t. y. atsiedama ją nuo subjektyvaus, individo mąstymu grįsto pažinimo, algoritminė valdysena ir toliau absoliutina individą, sykiu jį deraliznuodama, arba ištikrovindama – nors individas ir lieka jos dėmesio centre, algoritminei valdysenai jis tėra serija tikrovę atstojančių informacijos porcijų, kurių subjektyvus pobūdis anaip tol nėra akivaizdus. Kadangi algoritminė valdysena yra orientuota į sąsajas, ji geba jas paversti būsenomis, net tam tikrais statusais, tarsi sąsajos prilygtų individams, ir taip atmeta santykinai stabilios tikrovės galimybę bei užkerta kelią transindividuacijai. Be to, algoritminė valdysena nėra suinteresuota nei subjektu, nei individualais; jai rūpi tik sąsajos tarp duomenų, kurie patys savaime tėra infraindividualūs fragmentai, daliniai ir nuasmeninti kasdienių gyvenimų atspindžiai. Ir nors algoritminėje valdysenoje kiekvienas subjektas pats yra daugis (*multitude*), jis ar ji viso labo tėra daugis be kitybės, išskaidytas į daugybę profilių, kurių kiekvienas nurodo tik į menamą „save“, į jo ar jos polinkius, numanamus troškimus, turimas galimybes ir keliamas grėsmes (Rouvroy, Berns 2013: XXIV–XXVIII). Visa tai leidžia tvirtinti, kad sąsajomis grįsta algoritminė valdysena eliminuoja visus skirtumus, kartu monadizuodama sąsajas, t. y. užslėpdama jų tapimo procesą ir paversdama jas kone nekvestionuojama duotybe, taip, kad šios nieko nebesieja ir nebenurodo į nieko bendra, netekdamos esminės savo funkcijos – gebėjimo burti ir vienyti.

⁵ Tele-objektyvumo sąvoką Rouvroy ir Bernsas perima iš Paulo Virilio. Toks nuotolinis objektyvumas leidžia algoritminės valdysenos sistemoms virsti tam tikrais veidrodžiais, atspindinčiais imanentiškiausias visuomenės normas. Plačiau žr. Rouvroy, Berns 2013: III.

⁶ Plačiau apie transindividualumą Simondono filosofijoje žr.: Bardin 2015: 89–110; Combes 2013: 25–50; Mills 2016: 83–89.

⁷ Čia omenyje turima Gilles'io Deleuze'o ir Félixo Guattari imanencijos plotmės kaip virtualaus visa apimančio neapibrėžtumo, ardančio ankstesnes hierarchijas ir niekuomet neprieinančio jokios galutinės tikrovės ar tiesos, samprata (Rouvroy, Berns 2013: XX–XI). Plačiau apie imanencijos plotmę žr.: Deleuze 2002: 26–29; Deleuze 2005: 254–255, 266–269.

Stiegleris: algoritminė valdysena kaip psichogalios reorganizacija grįsta automatinio valdymo forma

Bernardo Stieglerio algoritminės valdysenos samprata daugeliu atžvilgių yra gana artima Rouvroy ir Bernso plėtojama algoritminės valdysenos teorijai, tiesa, Stiegleris kiek kitaip dėlioja pagrindinius jos akcentus. Stiegleris daro prielaidą, kad algoritminė valdysena tarnauja tam, ką Jonathanas Crary vadina nepertraukiamu režimu – 24 valandas per parą, 7 dienas per savaitę – veikiančiu kapitalizmu, ir teigia, kad industriniu kapitalizmu bei algoritmine valdysena grįstoje antropoceno epochoje skaičiavimas tampa pagrindiniu sprendimų priėmimo kriterijumi, o algoritminis ir mechaninis tapsmas materializuojasi kaip nuoseklus automatizavimas bei automatizmas, kuris steigia nihilizmą bei absoliutų nepažinumą ar net nežinojimą (Stiegler 2016: 8–9, 58; Stiegler 2018: 210–211)⁸. Stieglerio akimis, algoritminė valdysena yra tam tikra automatinio valdymo forma ir psichogalios reorganizacija, gebanti veikti autopiloto režimu ir diegianti automatinę visuomenę, kurioje atsiranda neva visiškai autonomiškas kompiuterinis technologinis performatyvumas, bet kokį pažinimą redukuojantis į automatiniais skaičiavimais sugeneruotą informaciją (Stiegler 2016: 113–114; Stiegler 2018: 37, 210–211)⁹. Nors Stiegleris ir pripažįsta, kad kai kuriais atvejais algoritmai geba įspėti bei numatyti tikrovę efektyviau nei tradicinė statistika, jis negaili kritikos algoritminei valdysenai, pirmiausia todėl, kad pastarosios steigiamas *fakto performatyvumas* naikina teisės normų performatyvumą ir sykiu bet kokį pažinimą – kurį Stiegleris laiko esmine transindividuacijos sąlyga – grįstą autoritetą (Stiegler 2018: 176–178). Tiesa, tarp Rouvroy ir Bernso bei Stieglerio algoritminės valdysenos apibrėžimų esama ir tam tikrų ne visada įžiūrimų, tačiau esminių skirtumų. Kaip jau minėta, Rouvroy ir Bernsas algoritminę valdyseną laiko iš esmės nauja valdysenos forma¹⁰. Tuo tarpu Stiegleris tvirtina, kad naujo tiesos režimo formulavimas yra ne kas kita, kaip naujomis sistemomis grįstų naujų transindividuacijos jungčių kūrimas, o algoritminė valdysena šiuo metu yra tam tikroje technologinio šoko stadijoje, kuriai būdingas visuotinai pripažįstamų pertrūkių sunaikinimas, ir teigia, kad algoritminė valdysena gebės produkuoti kokią nors tiesą tik po esminės transformacijos, t. y. tik įveikusi savo antisocialumą ir anomiją (Stiegler 2016: 99). Kitaip tariant, Stiegleris smarkiai

⁸ Plačiau apie 24/7 kapitalizmą žr. Crary 2013.

⁹ Psichogalia, pasak Stieglerio, yra protencijų valdymas, kaupimas ir amortizavimas remiantis tikimybinais skaičiavimais; šis terminas Stieglerio filosofijoje tam tikra prasme sinonimiškas Foucault biogaliai. Plačiau žr. Stiegler 2018: 112.

¹⁰ Tiesa, vėliau, po kelerių metų skaitytame pranešime Rouvroy patikslina, kad algoritminė valdysena – ne tiek naujas tiesos režimas, kiek esamų tiesos režimų, kuriuose nebelieka vietos tiesos sąvokai, krizė (Rouvroy 2016: 7, 15).

suabejoja algoritminės valdysenos gebėjimu formuoti tiesos diskursus būtent dėl asocialaus jos pobūdžio. Beje, į šį fundamentalų algoritminės valdysenos ir tiesos režimo nesuderinamumą atkreipia dėmesį ir kiti algoritminę valdyseną nagrinėjantys mąstytojai, pavyzdžiui, Patrickas Croganas, kuris pažymi, kad algoritminei valdysenai būdingas anormatyvumas veikiau spartina tiesos režimo naikinimą, užuot keitęs vieną tiesos režimą kitu¹¹.

Nagrinėdamas algoritminės valdysenos pasekmes subjektui, Stiegleris pastebi, kad algoritminė valdysena, kaip ir biogalia, yra orientuota ne tiek į pavienius individus, kiek į populiacijas, tačiau, nunykus ankstesnėms individų kontrolės technologijoms, individai ir populiacijos nejučiomis patys buvo įtraukti į savo kontrolės parametrų nustatymo procesą (Stiegler 2016: 109–110). Jis išplėtoja Rouvroy ir Bernso mintį, kad algoritminėje valdysenoje iš esmės kyla išnykimo pavojus pačiai projekto sąvokai, ir pastebi, kad algoritminėje valdysenoje nebelieka laiko svajoti, kadangi algoritminė valdysena redukuoja įmanomybės sritį į tikimybių sritį, o svajojančią sielą, kuria anksčiau laikytas individas, visuomet pralenkia skaitmeninė jos antrininkė, kurią iš virtualybėje paliekamų pėdsakų formuoja duomenų ekonomika. Bene pagrindinis šios skaitmeninės antrininkės bruožas – gebėjimas apeiti troškimus, iš kurių gimsta svajonės, ir šių pakeitimas individualiomis ir kolektyvinėmis interaktyviomis veiksmų sekomis, kurias Stiegleris prilygina skaitmeniniams feromonams (Stiegler 2016: 101–106). Taip nyksta poreikis ne tik svajoti, bet ir apskritai mąstyti, kadangi sukonkretintas mąstymas įgyja duomenų rinkimo sistemas kontroliuojančių algoritminių automatų pavidalą, o pastarųjų veikimui mąstymas ne(be)reikalingas – jo vietą užima dirbtinis automatizuotas kvailumas ir jį lydintys nesibaigiantys išmėginimai „post-tiesa“ bei įvairiausiomis melagienomis (Stiegler 2016: 49; Stiegler 2018: 49, 143). Be to, algoritmais grįstoje socialinėje inžinerijoje vyraujantis automatizuotas asmens duomenų valdymas apeina bet koki originalumą, kuris galėtų atsirasti tiek kolektyvinių, tiek pavienių subjektų lygmenyje, ir visus individo savitumus redukuoja į detalumą, arba išsamumą. Skirtingai nuo to, kas yra savita, nepalyginama ir neišmatuojama, kiekvieną detalę galima nesunkiai išmatuoti, apskaičiuoti ir taip paversti įvairių manipuliacijų objektu (Stiegler 2016: 39–40). Galiausiai dėl jau minėtos priežasties, t. y. dėl to, kad skaičiavimas tampa esminiu kriterijumi sprendimų priėmimo procesuose, visi politiniai klausimai algoritminėje valdysenoje redukuojami į ekonomiką, kadangi algoritminėje valdysenoje pasikeičia ir ideologijos objektas, t. y. ideologija rūpinasi jau nebe kolektyviniais pasirinkimais, o atskirų individų sąsajomis su konkrečiais produktais (Stiegler 2016: 66, 102). Visa tai leidžia Stiegleriui algoritminės valdysenos vyk-

¹¹ Kadangi algoritminis valdymas nestandartizuoja elgesio ir nusteigia naujų normų, Croganas algoritminio valdymo nelaiko nauja valdymo forma. Žr. Crogan 2019: 65–66.

domą politinių pažadų ir pačios politikos griovimą vienareikšmiškai laikyti nainamuoju procesu, tik dar sykį patvirtinančiu, kad gyvename nihilizmo baigties, jei ne visiškai baigtinio nihilizmo epochoje. Bet tai nereiškia, kad Stiegleris nežvelgia jokių galimybių kvestionuoti algoritminės valdysenos principus ir priešintis jos mechanizams.

Priešinimosi algoritminei valdysenai strategijos ir galimos algoritminės valdysenos alternatyvos

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad Rouvroy ir Bernsas, algoritminę valdyse- ną suvokiantys kaip išimtinai negatyvią, apsiriboja vien pastarosios diagnostika ir nesvarsto jokių galimų algoritminės valdysenos modifikavimo strategijų. Tačiau vėlesniuose straipsniuose Rouvroy vis dėlto pastebi, kad esama liekanų, kurių dėl tam tikrų priežasčių neįmanoma užfiksuoti algoritmais ir kurias galima laikyti tam tikromis nepaklusnumo raiškos formomis. Ji išskiria tris tokių liekanų tipus: 1) laikiškos liekanos (įvairūs nebaigti projektai ir nerealizuotos utopijos, dėl savo neužbaigtumo išvengę skaitmeninimo, tačiau tiek kultūrine, tiek politine prasme labai svarbūs); 2) ateitis (kad ir kaip tiksliai ją nuspėtume, ateitis visuomet ne- prognozuojama); 3) kančia ir atjauta (kad ir kokie pažengę mašininio mokymosi principu paremti algoritmai, esama unikalių, tik žmogui būdingų emocinio inte- lekto apraiškų). Galiausiai viename naujesnių interviu Rouvroy dar prasitaria, kad bene geriausias priešinimosi algoritminei valdysenai būdas yra susilaikymas nuo perdėto žavėjimosi dirbtiniu intelektu ir besąlygiško klovimosi dirbtinio intelekto industrijos steigiamu ir palaikomu naratyvu, kurį nekritiškai perima transhumanis- tai (Rouvroy 2020: 1). Taigi nors perskaičius vien išsamiausią Rouvroy ir Bernso straipsnį apie algoritminę valdyse- ną gali susidaryti gana pesimistinis vaizdas, kur tarsi nepaliekama vietos jokiems pasipriešinimo veiksams, akivaizdu, kad bent jau Rouvroy vėliau permąsto savo teiginius ir juos papildo, įžvelgdama tam tikrus iš algoritminės valdysenos gniaužtų nuolat išsprūstančius elementus, nenuspėjamus ir / arba prieinamus tik žmogiškam emociniam intelektui.

Konkrečias praktines priešinimosi algoritminei valdysenai strategijas kur kas išsamiau apmąsto algoritminės valdysenos ir pastoralinės galios sąveiką nagrinė- janti Rosalind Cooper. Semdamasi įkvėpimo iš krikščionybės istorijos ir modifi- kuodama priešinimosi pastoralinei galiai technologijas, ji pateikia net penkias priešinimosi algoritminei valdysenai strategijas: 1) savanoriškas atsijungimas nuo socialinių tinklų kaip šiuolaikinio asketizmo forma; 2) sukilimas prieš susiklos- čiusią hierarchiją, kada algoritmų kontrolė sutelkiama mažumos rankose; 3) alter- natyvių platformų, kurios nepriklausytų nuo kvazitranscendentinės sekimo kapi-

talizmo galios, kūrimas; 4) atvira algoritmine sistema grįstos skaitmeninės sferos plėtra; 5) eschatologinis tikėjimas išganomuoju automatinio darbo, skaitmeninės bendruomenės ir kolektyvinio proto potencialu (Cooper 2020: 47–48). Ir nors keturi iš penkių Cooper siūlymų skamba gana racionaliai, kyla klausimas, kuo grįstas atsidasavimas naivokai vilčiai, kad algoritminė valdysena, kuriai mąstymas yra iš esmės nebesvarbus, nežinia koku stebuklingu būdu gali privesti prie tam tikro kolektyvinio proto atsiradimo, ir ar tokio pobūdžio tikėjimas kuo nors skiriasi nuo technologinio determinizmo.

Tuo tarpu Stiegleris, svarstydamas galimas algoritminės valdysenos alternatyvas, algoritminę valdyseną priešpriešina tam tikrai utopijai, kurią vadina automati-ne visuomene. Jo ateities vizijoje pažinimas virsta pagrindine gamybos funkcija, o darbo laiką išstumia pažinimo laikas, kuris tampa naująja verte, sudarančia sąlygas ekonomikos ir politikos regeneracijai. Tačiau Stiegleris perspėja, kad algoritminė valdysena galės transformuotis į automatinę visuomenę tik išpildžius dvi sąlygas: 1) perkainojus pažinimą kaip vertybę; 2) įtvirtinus tam tikrą pusiausvyrą tarp automatizmą ir jų disautomatizacijos (Stiegler 2016: 86). Jis tvirtina, kad norint ištrūkti iš 250 industrinio kapitalizmo raidos metų sąlygotos visuotinės proletarizacijos, struktūrinio nemokumo ir svaiginamo entropijos augimo, greta automatizuoto semantinio tinklo – pagrindinės algoritminės valdysenos terpės – būtina sukurti tai, ką Stiegleris vadina deautomatizuojamu hermeneutiniu tinklu. Pastarasis, grįstas nauja socialinių tinklų koncepcija, standartizuota aiškinamąja kalba ir hermeneutinėmis bendruomenėmis, jį taikant mokslinių tyrimų ir švietimo srityse, generuotų naujas transindividuacijos jungtis ir būtų pasitelkiamas formuojant deautomatizuojamą automatinę visuomenę (Stiegler 2018: 51, 179). Tačiau ši Stieglerio siūloma neopozityvistinė vizija atrodo nepakankama dėl bent poros priežasčių. Pirmą, ji neatrodo gana radikali, kad išties sugebėtų mesti iššūkį algoritminės valdysenos mechanizmams ir stoti į kovą dėl naujų automatizuotos tikrovės sampratų, ypač atsižvelgiant į tai, kad algoritminė valdysena eina koja kojon su naujausiais informacinių technologijų mokslo laimėjimais. Antra, Stiegleris nepateikia jokie aiškaus atsakymo, kodėl ši deautomatizuojamą hermeneutinį tinklą reikia kurti būtent Europoje, tad Stieglerio vizijos eurocentrizmas kelia pagrįstų abejonių dėl globalaus šio hermeneutinio tinklo pritaikomumo.

Vietoje išvadų: gyvybės vaidmuo algoritminėje valdysenoje

Atsižvelgiant į Rouvroy ir Bernso bei Stieglerio plėtojamą mintį apie algoritminę valdyseną, akivaizdu, kad nors algoritminė valdysena ir biogalia operuoja tame pačiame galios santykių lauke, už šių sąvokų slypi gana skirtingi reiškiniai. Visų

pirma, algoritminė valdysena, skirtingai nuo biogalios, yra orientuota ne į žmonių *populiacijas*, kurias biogalia suvokia kaip vienos biologinės rūšies atstovų sudaromus kolektyvus ir į kurių pažinimą tradiciškai buvo orientuotas statistikos mokslas, o į pavienius *individus*, suvokiamus kaip subjektus, kurių kiekvienas disponuoja autonomiška sprendimo galia (nors tiek Rouvroy ir Bernsas, tiek Stiegleris sutaria, kad algoritminė valdysena ne tik neskatina poreikio mąstyti, bet net jį naikina). Antra, jei biogaliai reprodukciniai populiacijų klausimai yra vieni esminių, algoritminei valdysenai iš esmės terūpi vien abstraktus duomenų rinkimas, kaupimas ir modeliavimas. Tačiau kadangi šiuos duomenis produkuoja ne mašinos, o gyvi individai, kyla pagrįstas klausimas, koks yra gyvybės vaidmuo algoritminėje valdysenoje.

Tai, kad Stiegleris kur kas noriau vartoja ne biogalios, o psichogalios sąvoką, leidžia daryti prielaidą, kad algoritminėje valdysenoje biofiziniai parametrai, tokie kaip sveikata, vaisingumas ar fizinė jėga, neatsiejami nuo ankstesnių biogalios formuluočių ir svarstymų, tampa vis mažiau reikšmingi ir palaipsniui traukiasi į antrą planą. Šios prielaidos pagrįstumą tam tikra prasme liudija ir Rouvroy, kuri pastebi, kad algoritminės valdysenos iš esmės nedomina fiziologinės priežastys ir signalai, tiksliau tariant, algoritminė valdysena juos traktuoja lygiai taip pat, kaip ir bet kokius kitus signalus (Rouvroy 2020: 1). Toks Rouvroy teiginys skatina mąstyti apie naujų, antropocentrizmo ribas peržengiančių biogalios formuluočių būtinybę, ir algoritminės valdysenos teorija galėtų tapti vienu iš atspirties taškų persvarstant ankstesnes biogalios sampratas. Algoritmine valdysena grįstoje visuomenėje vis labiau įsigalint įvairioms nematerialaus darbo formoms, kuris tiesiogiai produkuoja ir reprodukuoja visus visuomeninio gyvenimo aspektus (Hardt, Negri 2001: 258), o ontologiniams gyvybės apibrėžimams vis labiau užleidžiant vietą praktinėms psichologinio poveikio technologijoms, atrodytų, kad algoritminėje valdysenoje tiesiog nebelineka poreikio atsidėti apmąstymams apie gyvybę. Jei poreikio apmąstyti gyvybę nebėra, ko gero, lygiai taip pat prasminga būtų suabejoti ir pačios biogalios sąvokos aktualumu. Nenorint pasiduoti pertekliniam pesimizmui, būtų pravartu prisiminti, kad Rouvroy vėlesniuose tekstuose žvelgia kiek optimistiškiau ir primena, jog nepaisant algoritminės valdysenos polinkio apeiti subjektyvumą pasitelkus automatizaciją ir iš to sekančio subjekto sąvokos eliminavimo mašininio objektyvumo labui, turėtume susitelkti į tai, jog mus vis tik supa gyvybė, ir spręsti konkrečias, *čia ir dabar* kylančias socialines ir ekologines problemas (Rouvroy 2020: 1; Rouvroy, Stiegler 2016: 12). Bet tariamoji nuosaka, kuria išsakomas šis siūlymas, šį kvietimą kilti į kovą su algoritmine valdysena ir atsigręžti į aktualias aplinkos problemas re-dukuoja į tylią rezignaciją laukiant neišvengiamo.

Jei tikėsime Rouvroy, Bernsu ir Stiegleriu, peršasi niūroka išvada, kad tiek pavienių individų, tiek išsistų populiacijų gyvybė, suvokiama kaip realiai, *čia ir dabar*

egzistuojantys gyvenimai, šandien yra aktuali tik tiek, kiek ji geba internete palikti skaitmeninių savo egzistavimo pėdsakų, kuriais algoritminė valdysena naudojami formuodama iš pradžių virtualius individų profilius, atliekančius antrininkų funkciją, o vėliau – ir pačius konkrečių *gyvų* individų poreikius bei troškimus. Be to, algoritminės valdysenos abejingumas mąstančiam, savarankiškai sprendimus priimančiam subjektui leidžia tvirtinti, kad algoritminei valdysenai neberūpi gyvybės intensyvumas, kuris ankstesnėse valdymo formose aktyviai skleidėsi ne tik per atskirų subjektų ir ištisų populiacijų potencialą būti pajungtiems darbo, reprodukcijos ar kokiems kitiems tikslams, bet ir per galimybę realizuoti savo troškimus ir svajones, neretai įgydavusias utopinių projektų pavidalus.

Gauta: 2021-06-28

Priimta: 2021-09-30

Literatūra

- Amoore, L., Raley, R., Roberts, S. L., Elbe, S. 2017. "Catching the flu: Syndromic surveillance, algorithmic governmentality and global health security", *Security Dialogue*, 48 (1): 46–62.
- Bardin, A. 2015. *Epistemology and Political Philosophy in Gilbert Simondon: Individuation, Technics, Social Systems*. Dordrecht: Springer.
- Browne, S. 2010. "Digital Epidermalization: Race, Identity and Biometrics", *Critical Sociology*, 36 (1): 131–150.
- Bucher, T. 2020. "The right-time web: Theorizing the kairologic of algorithmic media", *New Media & Society*, 22 (9): 1699–1714.
- Crary, J. 2013. *24/7: Late Capitalism and the Ends of Sleep*. London, New York: Verso.
- Combes, M. 2013. *Gilbert Simondon and the Philosophy of the Transindividual*. Cambridge, Mass.: The MIT Press.
- Cooper, R. 2020. "Pastoral Power and Algorithmic Governmentality", *Theory, Culture & Society*, 37 (1): 29–52.
- Croghan, P. 2019. "Bernard Stiegler on Algorithmic Governmentality: A New Regimen of Truth?", *New Formations*, 98: 48–67.
- Deleuze, G. 1992. "Postscript on the Societies of Control", *October*, 59 (Winter, 1992): 3–7.
- Deleuze, G. 2002. *Pure Immanence: Essays on A Life*, translated by A. Boyman. New York: Zone Books.
- Deleuze, G. 2005. *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*, translated by B. Massumi. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Desrosières, A. 1998. *The Politics of Large Numbers: A History of Statistical Reasoning*, translated by C. Naish. Cambridge, London: Harvard University Press.
- Foucault, M. 1990. *The History of Sexuality: An Introduction*, translated by R. Hurley. New York: Vintage.
- Foucault, M. 2003. *Society Must Be Defended: Lectures at the Collège de France, 1975–76*, translated by D. Macey. New York: Picador.
- Foucault, M. 2004. *Abnormal: Lectures at the Collège de France, 1974–75*, translated by G. Burchell. New York: Picador.
- Foucault, M. 2009. *Security, Territory, Population: Lectures at the Collège de France, 1977–78*, translated by G. Burchell. New York: Picador.
- Harari, Y. N. 2018. *Homo deus. Glausta rytojaus istorija*, vertė T. Juras. Kaunas: Kitos knygos.
- Harcourt, B. E. 2015. *Exposed: Desire and Disobedience in the Digital Age*. Cambridge, London: Harvard University Press.

- Hardt, M., Negri, A. 2001. *Empire*. Cambridge: Harvard University Press.
- Harkens, A. 2018. "The ghost in the legal machine: algorithmic governmentality, economy, and the practice of law", *Journal of Information Communication and Ethics in Society*, 16 (1): 16–31.
- Hope, A. 2016. "Biopower and school surveillance technologies 2.0", *British Journal of Sociology of Education*, 37 (7): 885–904.
- Kalpokas, I. 2019. *Algorithmic Governance: Politics and Law in the Post-Human Era*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Koopman, C. 2020. "Coding the Self: The Infopolitics and Biopolitics of Genetic Sciences", *Hastings Center Report*, 50 (S1): S6–S14.
- Lorenzini, D. 2015. "What is a 'Regime of Truth'?", *Le fougaldien*, 1/1, p. 1. Prieiga per internetą: <https://fougaldien.net/articles/abstract/10.16995/lefou.2/> [žiūrėta 2021 06 28].
- Mills, S. 2016. *Gilbert Simondon: Information, Technology and Media*. Lanham: Rowman and Littlefield International.
- Nakamura, L. 2009. "The Socioalgorithmics of Race: Sorting It Out in Jihad Worlds", in Gates, K., Magnet, Sh. (eds.). *The New Media of Surveillance*. Oxfordshire: Routledge, p. 149–161. Prieiga per internetą: <https://lnakamur.files.wordpress.com/2013/04/nakamura-jihad-worlds.pdf> [žiūrėta 2021 05 26].
- Pugliese J. 2016. "Death by Metadata: The Bioinformationalisation of Life and the Transliteration of Algorithms to Flesh", in Randell_Moon, H., Tippet, R. (eds.). *Security, Race, Biopower. Essays on Technology and Corporeality*. London: Palgrave Macmillan, p. 3–20.
- Rabinow P., Rose N. 2016. "Biopower Today", in Cisney, V. W., Morar, N. (eds.). *Biopower: Foucault and Beyond*. Chicago: The University of Chicago Press, p. 297–325.
- Rieder, B. 2017. "Beyond Surveillance: How Do Markets and Algorithms 'Think'?", *Le fougaldien*, 3 (1): 1–20. Prieiga per internetą: <https://fougaldien.net/articles/10.16995/lefou.30/> [žiūrėta 2021 06 27].
- Roberts, S. L. 2019. "Big Data, Algorithmic Governmentality and the Regulation of Pandemic Risk", *European Journal of Risk Regulation*, 10 (1): 94–115.
- Rodrigues, N. 2016. "Algorithmic Governmentality, Smart Cities and Spatial Justice", *justice spatiale | spatial justice*, 10: 1–22. Prieiga per internetą: https://www.jssj.org/wp-content/uploads/2016/07/JSSJ10_5_VA.pdf [žiūrėta 2021 06 21].
- Rouvroy A. 2013. "The end(s) of critique: Data behaviourism versus due process", in Hildebrandt, M., De Vries, K. (eds.). *Privacy Due Process and the Computational Turn: The Philosophy of Law Meets the Philosophy of Technology*, Oxford: Taylor & Francis, p. 143–147.
- Rouvroy, A. 2020. "Algorithmic Governmentality and the Death of Politics", *Green European Journal*. Prieiga per internetą: <https://www.green-european-journal.eu/algorithmic-governmentality-and-the-death-of-politics/> [žiūrėta 2021 04 21].
- Rouvroy, A., Berns, T., E. 2013. "Algorithmic governmentality and prospects of emancipation: Disparateness as a precondition for individuation through relationships?", translated by L. Libbrecht, *Réseaux*, 177 (1): 163–196. Prieiga per internetą: https://www.cairn-int.info/article-E_RES_177_0163--algorithmic-governmentality-and-prospect.htm [žiūrėta 2021 05 10].
- Rouvroy, A., Stiegler, B. 2016. "The digital regime of truth: from the algorithmic governmentality to a new rule of law", *La Deleuziana*, 3: 6–29. Prieiga per internetą: http://www.ladeleuziana.org/wp-content/uploads/2016/12/Rouvroy-Stiegler_eng.pdf [žiūrėta 2021 06 12].
- Rovelli, C. 1996. "Relational quantum mechanics", *International Journal of Theoretical Physics*, 35: 1637–1678.
- Sanders, R. 2017. "Self-tracking in the Digital Era: Biopower, Patriarchy, and the New Biometric Body Projects", *Body & Society*, 23 (1): 36–63.
- Sheehy, B. 2019. "Algorithmic paranoia: the temporal governmentality of predictive policing", *Ethics and Information Technology*, 21: 49–58.

- Smith, G. JD. 2020. "The politics of algorithmic governance in the black box city", *Big Data & Society*, July-December, p. 1–9.
- Stiegler, B. 2016. *Automatic Society, Volume 1: The Future of Work*, translated by D. Ross. Cambridge, Malden: Polity Press.
- Stiegler, B. 2018. *The Neganthropocene*, translated by D. Ross. London: Open Humanities Press.
- Vukov, T. 2016. "Target Practice: The Algorithmics and Biopolitics of Race in Emerging Smart Border Practices and Technologies", *Transfers* 6 (1), Spring: 80–97.
- Walker, M.; Fleming, P.; Berti M. 2021. "You can't pick up a phone and talk to someone: How algorithms function as biopower in the gig economy", *Organization* 28 (1): 1–23.
- Weiskopf, R. 2020. "Algorithmic Decision-Making, Spectrogenic Profiling, and Hyper-Facticity in the Age of Post-Truth", *Le foudaldien* 6 (1): 3: 1–37. Prieiga per internetą: <https://foudaldien.net/articles/10.16995/lefou.62/> [žiūrėta 2021 06 14].
- Wheeler, J. A. 1990. "Information, Physics, Quantum: The Search for Links", in Zurek, W. H. (ed.). *Complexity, Entropy, and the Physics of Information*, SFI Studies in the Sciences of Complexity, Vol. VIII. Addison-Wesley, p. 3–28.

Aistis Žekevičius

ALGORITHMIC GOVERNMENTALITY: IMPLICATIONS, STRATEGIES OF RESISTANCE AND RELATIONSHIP WITH BIOPOWER

Summary

In the article, I associate modern algorithmic technologies with biopolitics by proposing a hypothesis that despite several fundamental differences, there are certain similarities between algorithmic control and biopower. In order to prove it, I first thoroughly review Rouvroy and Berns and Stiegler's concepts of algorithmic control and distinguish strengths and weaknesses of their theories. Further, I briefly draw attention to the impact of algorithmic governmentality on the perception of the categories of the subject, normativity, individual freedom, and autonomy, as well as analyze strategies for resisting algorithmic governmentality. Finally, I consider the relationship between algorithmic governmentality and biopower, and the implications that algorithmic governmentality may have for life as such, which was traditionally associated with biopolitics, and question the future of the concept of biopower.

KEYWORDS: algorithmic governmentality, biopower, individual, population.